

საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემია

ქართული ენციკლოპედიის ი. აბაშიძის სახელობის მთავარი სამეცნიერო რედაქცია

მინანქარი

მინანქარი, მტკიცე მინისმაგვარი მასა, რომლითაც ფარავენ ნაკეთობის ზედაპირს. თითქმის ყველა სახეობის მ-ის ძირითადი კომპონენტებია: სილიციუმის ორჟანგი (SiO_2); ბორის ანპიდრიდი (B_2O_3), ალუმინის ჟანგი (AL_2O_3), ტიტანის ჟანგი (TiO_2); ტუტე და ტუტემინა ლითონების, ტყვიის, თუთიის ჟანგეულები, ზოგიერთი ფთორიდი და სხვ. მ. არის საგრუნტო და მფარავი. საგრუნტო მ-ს, რ-შიც შედის შესაჭიდებელი მასალები, იყენებენ ლითონსა და საფარს შორის შუალედური ფენის დასადებად, მფარავ მ-ს კი უშუალოდ ადებენ დასაფარავ ზედაპირს.

მ. იცავს ლითონს კოროზისაგან და ანიჭებს ლამაზ იერს. მ-ით ძირითადად ფარავენ თუკსა და ფოლადს, ზოგჯერ სპილენძის, ალუმინისა და სხვადასხვა შენადნობისაგან დამზადებულ ნაკეთობებს. მომინანქრებულ ლითონს იყენებენ კვების, ქიმ., ფარმაცევტულ, ელექტროტექნიკურ მრეწველობაში, მშენებლობაში; მხურვალმტკიცე და მაღალკოროზიამედეგ მ-ის საფარს კი - რეაქტიულ ძრავებში, განსაკუთრებით აგრესიულ გარემოში მომუშავე აპარატებისათვის, სპეც. შენადნობების თერმული დამუშავებისა და ცხლად დეფორმაციის დროს.

მხატვრული მ. ოქროს, ვერცხლის, სპილენძის ნაკეთობათა მ-ით შემკობა (ხატები, სხვადასხვა დანიშნულების რელიგ. ნივთები, ჭურჭელი, საიუველირო ნაკეთობანი და სხვ.). მ. ტექ. უძველესი დარგია, ტექ. პროცესი კი - მრავალფეროვანი; ზოგჯერ მ-ით ავსებენ სპილენძის ნაკეთობის ამოღრმავებულ ნაწილებს. ამ სახის მ-ს ამოღრმავებულს უწოდებენ. იგი ძველთაგანვე იყო ცნობილი აღმ-ში (ჩინეთი). გვხვდება აგრეთვე გვიანდ. რომაული ნაკეთობანი ბრინჯაოზე. ამ ტექნიკით მ. დას. ევროპაში XII ს-ში გავრცელდა. ძირითადად ცნობილია 3 სკოლა: მაასის - მდ. მაასის ველზე, ლოთარინგიაში; რაინისა - ცენტრი ქ.

კელნი; ლიმოჟისა - ცენტრი ქ. ლიმოჟი (საფრ., იარსება XV ს-მდე). ზოგჯერ მ-ით ავსებენ გამოსახულების ტიხოებს, რ-ებიც შექმნილია წვრილი ლითონის ძაფებით და მიმაგრებულია ლითონის ფირფიტაზე. ამ სახის მ-ს ტიხოებს უწოდებენ. მსგავსი ტექნიკა არის გამოყენებული ძვ. ეგვიპტის ოქროს ნაკეთობებში. ტიხოები მ-ით არის შესრულებული მიღანის სანტ-ამბროჭოს ეკლესიის საკურთხევლის ხატი (ოსტატი - ვოლვინიუსი, IX ს.). ბიზანტიაში ტიხოები მ-ის (ოქროზე) აყვავების ხანაა X-XII სს., საიდანაც იგი ევროპაში გავრცელდა. შემორჩენილია XI ს-ში კიევის რუსეთში შექმნილი ტიხოები მ-ის ნიმუშები (ოქროს დიადემები და სხვ.); ცნობილია აგრეთვე XII-XIII სს. რუს. ამავე სახეობის მ. (უმთავრესად ვერცხლზე). ჩინეთში ტიხოები მ-ის ტექნიკას იყენებდნენ ჯერ კიდევ ტანის დინასტიის დროს (618-907), განსაკუთრებით ფართოდ გავრცელდა მინის დინასტიის ხანაში (1368-1644). არსებობს აგრეთვე კვეთილი მ. (გრავირებული). ლითონი იმდენად გამჭვირვალე მ-ით არის დაფარული, რომ მის სიღრმეში კარგად მოჩანს გრავირებული ლითონის ზედაპირი. მ-ის ეს ტექნიკა აღმოცენდა იტალიაში XIV ს-ში, შემდეგ გავრცელდა ესპანეთში, საფრანგეთში, სკანდინავიის ქვეყნებში, რუსეთში (ხოვგოროდი, მოსკოვი, XIV-XVII სს.). ფერწერულია მ., როდესაც ლითონის ნაკეთობა ითარება მ-ის ფონით, რ-ზედაც მინანქრიანი საღებავებით იხატება გამოსახულებები (XVII ს-იდან - ცეცხლგამძლე საღებავებით თეთრი მ-ის ფონზე, ოქროზე, ვერცხლზე, სპილენძზე).

ქართულ ხელოვნებაში უმთავრესად ცნობილია ტიხოები მ. ამოღრმავებული მ-ის ერთადერთი ნიმუში, რ-იც ჭუმათის ეკლესიაში იყო დაცული, ამჟამად დაკარგულია. მ-ს თვალსაჩინო ადგილი უჭირავს შუა საუკუნეების ქართ. ხელოვნებაში. იგი განვითარების ისეთსავე მაღალ საფეხურზე იდგა, როგორზეც ხუროთმოძღვრება, კედლის მხატვრობა და რელიეფური პლასტიკა. ამის დამადასტურებლად მარტო ხახულის კარედზე შემონახული მის რაოდენობა და შესრულების დონეა საკმარისი. ქართ. ტიხოები მ-ის კოლორიტი განსხვავდება სხვა (მაგ., ბიზანტიური) ქვეყნების ტიხოები მ-ისგან. ქართ. მ-ის ფერებს შორის თავისებურია ე. წ. ხორცისფერი და გამჭვირვალე მწვანე. შ. ამირანაშვილის მოსაზრებით, მ-ის ფერებში მანგანუმის შერევის შედეგად ხორცისფერს იღებდნენ. ქართ. ტიხოები მ-ის მრავალი ნიმუში დაკარგულია, უძველესი კი VIII ს-ით თარიღდება. ეს არის კათოლიკოსის გულზე დასაკიდი ჭვარი (დაცულია შ. ამირანაშვილის სახ. საქართვ. ხელოვნ. მუზეუმში). ამავე პერიოდს ეკუთვნის მთლიანად ტიხოები მ-ით შესრულებული ენკოლაპიონი. IX ს-ისაა ვარძიის ხატებ დაცული მ-ები, ხახულის ხატის რამდენიმე მ., ჭუმათის ორი ხატის მ-ები ჯერ კიდევ XIX ს-ში დაიქსაქსა სხვადასხვა კოლექციაში, მათგან 3 მედალიონი საქართვ. ხელოვნ. მუზეუმს დაუბრუნდა. ხახულის ხატის ცენტრში ჩასმული იყო X ს. მ-ით შესრულებული ღვთისმშობლის გამოსახულება. ეს იყო ყველაზე დიდი ქართ. ტიხოები მ., რ-იც XIX ს-ში გაიტაცეს და ნაწილებად დაამტვრიეს. ამჟამად შემორჩენილია ღვთისმშობლის სახე, ხელები და შარავანდის ნაწილი. იგი არის ერთ-ერთი საუკეთესო ქართ. ტიხოები მ. ამ დარგის ხელოვნება საქართველოში განსაკუთრებით X-XII სს-ში აყვავდა, ხოლო წარმოება, როგორც ჩანს, XV ს-ში შეწყდა. სავარაუდოდ, ამავე საუკუნისაა წმ. გიორგის 2 ხატი (დაცულია შ. ამირანაშვილის სახ. საქართვ. ხელოვნ. მუზეუმში). XX ს.

ბოლოს ძვ. ტრადიცია აღდგა და დაიწყო თანამედროვე ქართ. ჭედურობის შექმნა, მ.შ. საეკლ. მ-ისა. ეს ტენდენცია დღესაც საკმაოდ პოპულარულია. თანამედროვე ხელოვანები მ-ს აქტიურად იყენებენ სამკაულების შესამკობად.

ლიტ.: ა მ ი რ ა ნ ა შ ვ ი ლ ი შ., ქართული ხელოვნების ისტორია, თბ., 1961; გ ა ფ რ ი ნ დ ა შ ვ ი ლ ი გ., ტიხორული მინანქარი ძვლის ფაიფურის ფუძეზე, თბ., 2015; გ ო რ დ ე ლ ა ძ ე ვ., მინანქარი და მომინანქრების ტექნოლოგია, თბ., 2004; ხ უ ს კ ი ვ ა დ ვ ე ლ. ვ. გრუზინსკი მამა, თბ., 1981.

თ. გერსამია
